

Renata Kurpiewska-Korbut

DZIEDZICTWO KULTUROWE JAKO ELEMENT PROMOCJI MIĘDZYNARODOWEJ I POLITYKI ROZWOJOWEJ TURCJI

SŁOWA KLUCZE: Turcja – Anatolia – dziedzictwo kulturowe – strategia – rozwój – promocja – Istanbuł – AKP (Partia Sprawiedliwości i Rozwoju) – ochrona dziedzictwa – Lista UNESCO

KEY WORDS: Turkey – Anatolia – cultural heritage – strategy – development – promotion – Istanbul – AKP (Justice and Development Party) – heritage protection – UNESCO (World Heritage List)

Abstract

CULTURAL HERITAGE AS AN ELEMENT OF INTERNATIONAL PROMOTION AND DEVELOPMENT POLICY OF TURKEY

For more than two decades now the protection of cultural heritage has been gaining in importance, becoming a global phenomenon and an important part of development strategies of countries, regions and cities. In general, the idea of development under the banner of culture and cultural legacy, usually occurring with the participation and promotion of the tourism sector, constitutes a component of comprehensive planning policies of many decision-making centers in the world, among others, Ankara.

Turkey, which has an extremely rich and diverse cultural heritage, reflecting expressions of many cultures and civilizations, is a particularly interesting case study in this perspective. Currently, at least officially, the concept of heritage protection is interpreted by Turkish authorities as a process of revitalization and integration of entities with historical, cultural and architectural values with the economic, social and political potential as well as a matter of international diplomacy.

However, the vision of benefits from new opportunities for use of cultural heritage both in large-scale development projects and foreign relations increasingly entails a number of negative effects. Failure of system implementation of legal protection of cultural resources, rapid population growth, uncontrolled urbanization, limited financial resources and different understanding or assessment of the historical and cultural environment make maintaining cultural heritage far more complex than in Europe. Similarly, taking advantage of the achievements of the Ottoman Empire to generate interest within the international community is removed from the process of building the culture and history of the whole society and recognizing its internal diversity.

The future will show whether the Justice and Development Party government is interested in marking out the way for policies to promote a real protection of cultural heritage, cultural polypho-

ny and putting it in the framework of a democratic vision. Or whether its priority remains the creation of a good image and reap short-term benefits from the use of the Anatolian legacy.

Ochrona dziedzictwa kulturowego od ponad dwóch dekad zyskuje na znaczeniu, stając się zjawiskiem globalnym i ważnym elementem strategii rozwojowych krajów, regionów oraz miast. Restrukturyzacja gospodarki światowej skłoniła tychże aktorów do podjęcia rywalizacji o inwestycje, miejsca pracy, subsydia, turystów, wizerunek i prestiż, a więc do poszukiwania sposobów osiągnięcia uznania, reputacji i rozpoznawalności z powodu posiadania atrakcyjnych, rzadkich dóbr, których nie mają inni. Przestrzenne, społeczne i ekonomiczne nierówności pomiędzy aktorami w wysociekonkurencyjnym środowisku globalnym stymulują ich do ponownego odkrywania tożsamości lokalnej oraz określających ją wartości kulturowych i historycznych. Motywują ich także do reagowania poprzez formułowanie strategii ekonomicznych i marketingowych wzmacniających ich pozycję, konkurencyjność lokalności w systemie globalnym¹. Generalnie koncepcje rozwoju pod sztandarem sektora kultury, w tym dziedzictwa kulturowego, występującym zwykle przy współdziałaniu sektora turystyki oraz promocji na rynku globalnym poprzez tworzenie własnej marki², stały się komponentami wszechstronnych polityk planistycznych wielu ośrodków decyzyjnych na świecie³.

Widziana z tej perspektywy Turcja, posiadająca wyjątkowo bogate i zróżnicowane dziedzictwo kulturowe, odzwierciedlające przejawy wielu kultur i cywilizacji od czasów prehistorycznych po współczesność, stanowi szczególnie interesujący przypadek. Koncepcja ochrony dziedzictwa, która była dotychczas w Turcji zjawiskiem kojarzonym z instytucją muzeum (będącą synonimem zacofania, anachronizmu, pretensjonalnej powagi, stagnacji, konserwatyizmu, oporu przeciwko wszystkiemu co nowe), w ciągu ostatnich lat uległa znaczącej zmianie. Obecnie, przynajmniej oficjalnie, jest ona interpretowana jako proces rewitalizacji i integracji jednostek posiadających wartości historyczne, kulturowe i architektoniczne z potencjałem ekonomicznym, społecznym i politycznym o charakterze funkcjonalnym. Jednakże wizja korzyści płynących z nowych perspektyw użytkowania dziedzictwa kulturowego coraz częściej powoduje, iż transformacja miejsc o znaczeniu historycznym w ramach

¹ Por. N.A. Sat, N. Güner, A.G. Üçer, *Local Governments Role in Conservation and Evaluation of Cultural and Historical values: Beypazari case*, 42nd ISOCaRP Congress 2006, http://www.isocarp.net/Data/case_studies/787.pdf [odczyt: 25.02.2012].

² Tworzenie marki narodowej bądź marki miejsca (*nation* lub *place branding*) jest obecnie powszechnie stosowaną metodą prezentacji kraju w środowisku międzynarodowym. Pozytywny, oryginalny wizerunek kraju przyciąga nie tylko zagranicznych turystów i inwestycje, lecz także pomaga nawiązywać i wzmacniać kontakty polityczne.

³ Por. N. Basgelen, G. Demir, N. Gamm, *Turkey's cultural heritage must be protected*, Istanbul, „Hürriyet Daily News”, 9 September 2010, <http://www.hurriyetdailynews.com/n.php?n=protecting-turkey8217s-cultural-heritage-8211-an-interview-with-nezih-basgelen-2010-09-08> [odczyt: 25.02.2012].

projektów rozwojowych o dużej skali pociąga za sobą szereg negatywnych skutków. Niewydolność systemu realizacji polityk publicznych, gwałtowny wzrost populacji, niekontrolowana urbanizacja, ograniczone środki finansowe i różne zrozumienie czy też ocena środowiska historycznego i kulturowego – wszystko to powoduje, że realizacja projektów rozwojowych przy jednoczesnym zachowaniu spuścizny kulturowej przebiega w obecności liczniejszych i znacznie bardziej skomplikowanych kwestii do rozwiązania aniżeli w Europie⁴.

Rys historyczny

Kwestie związane z polityką i implementacją ochrony spuścizny historycznej oraz kulturowej są obecnie w Turcji szeroko podejmowane, aczkolwiek warto pamiętać, że nie stanowią one nowych zagadnień. Regulacje prawne w tym zakresie zostały wprowadzone już w czasach osmańskich, wraz z wejściem w życie „ustawy o zabytkach starożytności” w roku 1850⁵. Zachodnie ambicje przejęcia bliskowschodnich i anatolijskich zabytków starożytnych wywołały silne biurokratyczne reakcje w Imperium Osmańskim. Powzięło ono środki mające na celu zapobieżenie nielegalnemu wywozowi antyków ze swojego terytorium (1869) oraz doprowadziło do instytucjonalizacji archeologii jako samodzielnej dyscypliny naukowej m.in. poprzez ustanowienie Muzeum Archeologicznego w Istambule i szczegółowe zakreślenie obszaru badawczego. Podjęte w II połowie XIX wieku działania regulacyjne, świadczące o wysokiej świadomości administracji osmańskiej na temat wartości własnego dziedzictwa kulturowego, ustanowiły precedensy obowiązujące – z pewnymi modyfikacjami i uzupełnieniami – aż do lat dziewięćdziesiątych XX wieku jako podstawa dla legislacji i administrowania dziedzictwem archeologicznym Turcji⁶.

W Imperium Osmańskim i w jego następczyni Republice Tureckiej dyskurs na temat dziedzictwa narodowego oraz praktyka rozwinęły się w reakcji na zainteresowanie Europy ziemią Orientu. Mimo iż formy instytucjonalne tejże reakcji, takie jak muzea czy wykopaliska archeologiczne, zostały przeszczepione z gruntu europejskiego, oznaczała ona w swej istocie opór przeciwko europejskiemu imperializmowi. Podkreślano w szczególności fakt posiadania dóbr kultury pożądaných przez Europejczyków oraz ustanowienia kontroli nad nimi. Zainicjowano równocześnie proces negocjowania uznania potęgi Imperium Osmańskiego, podejmując przy tym próbę odzyskania utraconej władzy nad wieloma obszarami politycznymi.

⁴ Por. Z. Gunay, *Neoliberal Urbanism and Cultural Heritage, 44th ISOCARP Congress, Urban Growth Without Sprawl. A way Towards Sustainable Urbanization*, Dalian 19–23 September 2008.

⁵ Z. Enlil, İ. Dinçer, *The Role of Heritage Conservation in the Management of Urban Regions, 40th ISOCARP Congress, Urban Growth Without Sprawl. A way Towards Sustainable Urbanization*, Dalian, 19–23 September 2008.

⁶ G. Pulhan, *Cultural Heritage Reconsidered in the Light of Recent Cultural Policies* [w:] *Introduction to Cultural Policy in Turkey*, S. Ada, H.A. İnce (red.), Istanbul 2009.